

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Skaitmeninio ekonomikos augimo ramsčio: e. senjorai – 25 % Europos gyventojų potencialas“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2016/C 389/04)

Pranešėja: Laure BATUT

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2016 m. sausio 21 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Skaitmeninio ekonomikos augimo ramsčio: e. senjorai – 25 % Europos gyventojų potencialo

(nuomonė savo iniciatyva).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2016 m. birželio 21 d. priėmė savo nuomonę.

518-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. liepos 13–14 d. (2016 m. liepos 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 189 nariams balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Rekomendacijos

EESRK mano, kad, siekiant 25 % padidinti Sąjungos piliečių senjorų ekonominį pajėgumą ir užtikrinti ekonomikos augimą, nepagrįsta juos laikyti iš aktyvaus gyvenimo pasitraukusiais piliečiais, priešingai, reikėtų pripažinti jų gebėjimus ir lūkesčius ir integruoti juos kaip skaitmeninės eros ekonominius ir socialinius subjektus. Komitetas rekomenduoja skubiai:

- 1) pakeisti požiūrį į senjorų ekonomiką (angl. *silver economy*), nes skaitmeninėje erdvėje amžiaus skirtis ištrinama, ir pripažinti juos vertės grandinės bei jų pačių gyvenimo dalyviais;
- 2) 2016 m. birželio mėn. ES užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų ministrų susitikime bei 2016 m. gruodžio mėn. aukščiausiojo lygio susitikime, kuriuose bus svarstomi vyresnio amžiaus asmenų klausimai, skatinti šių asmenų skaitmeninę įtrauktį, siekiant išspręsti abiejų permainingų laikotarpių – skaitmeninio ir demografinio – problemas;
- 3) vystyti pasaulinį valdymą, įtraukiant senjorus į skaitmeninį gyvenimą ir plėtojant veiksmingas viešąsias paslaugas, kurioms lėšos būtų skiriamos visais lygmenimis, įskaitant teritorinį, ir kurioms nebūtų taikomi Europos semestro reikalavimai;
- 4) apibrėžti ES horizontalią senjorų lygybės sąlygą, o už lygybę atsakingos valstybių narių ministerijos turėtų skatinti ją taikyti;
- 5) sudaryti sąlygas senjorams atstovaujančioms asociacijoms ir EESRK dalyvauti Europos Parlamento norimos įsteigti suinteresuotųjų subjektų grupės dalijimosi ekonomikos klausimais svarstymuose;
- 6) sudaryti senjorams palankesnes sąlygas patekti į skaitmeninę erdvę, padaryti ją prieinamesnę padedant įgyti žinių bei įgūdžių, siekiant sėkmingos jų įtraukties nedelsiant gerinti jų švietimą, mokymąsi visą gyvenimą, kompiuterinės bei programinės įrangos pritaikymą ir paramą;
- 7) apibrėžti rodiklius, kuriais būtų galima įvertinti senjorų poveikį ekonomikai, jų gyvenimo kokybę ir inovacijų teikiamą naudą;
- 8) sudaryti senjorams galimybes dalyvauti naujoje Europos keitimosi gerąja patirtimi programoje, pavyzdžiui, SENEQUE (angl. – *Seniors Equivalent Erasmus* – „Erasmus ekvivalentas senjorams“);
- 9) plėtoti pasitikėjimą ir supažindinti piliečius su ES skaitmeninės erdvės taisyklėmis jas paskelbiant kodekso forma ir numatyti sukurti vieną skaitmeninį portalą laikantis daugiakalbystės principo;
- 10) visose valstybėse narėse pripažinti interneto prieigą teise į universaliąją paslaugą, teikiamą taikant prieinamos kainos kriterijų, ir, jei kyla kliūčių dėl kainų, raginti taikyti reguliuojamus tarifus arba specialiose erdvėse vyresnio amžiaus žmonėms suteikti laisvą ir nemokamą interneto prieigą;

- 11) skatinti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę (VPP), kuri naudinga žmogiškojo kapitalo požiūriu, nes, įgyvendindamos įmonių socialinės atsakomybės (ISA) politiką, didžiosios IRT įmonės rengtų nemokamus kursus senjorams visose ES valstybinėse mokyklose (ne pamoku metu);
- 12) panaikinti kliūtis senjorams gauti bankų paskolas;
- 13) skatinti savanorišką veiklą, siekiant kovoti su skaitmeniniu neraštingumu.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Europos Sąjunga susidūrė su iššūkiais, kurie nebuvo iškilę jokiai visuomenei, t. y. gyventojų ilgaamžiškumas ir skaitmeninės erdvės plėtra ir jiems įveikti reikalingos tikros ekonominės ir socialinės strategijos.

2.2. Pagal prognozes (Europos Komisijos 2015 m. *Pranešimas apie visuomenės senėjimą*), 2060 m. vienam jaunuoliui teks du vyresnio amžiaus asmenys, o labai senų asmenų skaičius viršys jaunesnių nei penkerių metų vaikų skaičių; pagal vidutinio gyventojų amžiaus kriterijų (Eurostatas), pirmosios su šia problema susidurs Švedija, Vokietija, Lenkija, Rumunija ir Slovakija, vėliau, po kelerių metų – Belgija, Danija ir Airija, o galiausiai – visos kitos valstybės narės.

2.3. Ilgaamžiškumas ir vyresnio amžiaus darbuotojai vertinami dvejopai: kaip grėsmė socialinės apsaugos sistemoms ir kaip teigiamas reiškinyss prekių ir paslaugų sektoriams. 2011 m. Sąjunga prisiėmė išipareigojimų „suaugusiųjų“ atžvilgiu ⁽¹⁾ ir nustatė penkias strategines kryptis siekti tikslo sukurti ekonomiką, kurioje būtų daug darbo vietų, ir gerinti suaugusiųjų švietimo ir mokymo pasiūlos kokybę bei veiksmingumą.

2.4. Komitetas pažymi, kad tiesiogiai apie senjorus nekalbėta.

Kas yra senjorai?

2.5. Pirmosios kartos, be karo gyvenusios bendroje teritorijoje, atstovai, „demografinio sprogo“ vaisiai (angl. *baby-boomers* – tai iškart po Antrojo pasaulinio karo gimusios didelio gimstamumo kartos), kurie, kaip ir jų tėvai, buvo patys „proeuropietiškesni“ per visą istoriją. Dabar jie laikomi senjorais. Savo 2015 m. vasario mėn. dokumente, kuriuo buvo grindžiama diskusija dėl „sidabrinės ekonomikos“ (angl. *Growing the European Silver Economy*), Europos Komisija nurodo siekį patenkinti „vyresnių nei 50 metų amžiaus asmenų poreikius“. Ši gyventojų grupė kartais skirstoma į tris – aktyvių, pažeidžiamų ir priklausomų asmenų – pogrupius. EESRK savo ruožtu perėmė šią apibrėžtį, kuria patvirtinamas jo pasiūlymas pakeisti požiūrį į senjorus, nes jie prisideda prie ekonomikos augimo.

2.6. Visuomenės senėjimu vadinamas vyresnio amžiaus asmenų skaičiaus didėjimas visuomenėje dėl vaisingumo ir mirtingumo sumažėjimo. Senėjimo reiškinį nuodugniausiai išnagrinėjo japonai (Prancūzijos ir Japonijos senjorų rinkos lyginamasis tyrimas. Kryžminės galimybės, David Barboni, *Eurasiam*, serija *Management*, Nr. 001, 2007 m.). Jie ištyrė specifinio senjorų vartojimo raidą gerovės, sveikatos, finansų, draudimo, prekybos ir turizmo rinkų segmentuose. Informacijos ir ryšių technologijos (IRT) integruojamos į rinkos prekes, kuriomis gerinama gyvenimo kokybė; jos skiriamos veikiau senjorui, vartojančiam tikslinius produktus, o ne senjorui, kuris yra skaitmeninės visuomenės „dalyvis“, todėl gamintojams atsiveria greito pelno perspektyvos. Tai svarbus raidos aspektas, tačiau toks požiūris yra ribotas.

2.7. ES „kūdikų bumo“ atstovai nėra vien pasyvūs prekių vartotojai. Visi jie, tiek vyrai, tiek moterys, masiškai – pirmą kartą žemyno istorijoje – studijavo, po to buvo „aktyvūs“ ir „produktyvūs“. Daugelis jų šiuo metu gali rinktis, ar toliau aktyviai dalyvauti rinkos ekonomikoje arba socialinėje ir solidarioje ekonomikoje.

2.8. Jų įsitraukimas į IRT sritį kartais vertinamas kaip lėtas ir sudėtingas procesas. Nors dažnu atveju būtent jie pirmieji pasinaudojo naujovėmis ir net jas kūrė (*Septyni gyventojų senėjimo mitai*, Julika Erfurt ir kt., *Accenture*, 2012 m. vasario mėn.). 2010 m. Prancūzijoje daugiau kaip 16 % įmonių įsteigė asmenys, sulaukę 50 metų ar vyresnio amžiaus, beveik kas antras iš jų verslą finansavo savo lėšomis; tai buvo dirbantys ar ieškantys darbo vyresnio amžiaus asmenys, dar aktyviai veiklą vykdančios verslininkės, netgi pensininkės (žr. Yann Le Galès straipsnį *Le Figaro*, 2012 m. balandžio 27 d.).

⁽¹⁾ OL C 372, 2011 12 20, Tarybos rezoliucija dėl atnaujintos Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės.

Požiūrio keitimas

2.9. Sąjungoje apie senjorų ekonomiką pradėta kalbėti tik po JTO 2002 m. deklaracijos ir tarptautinio veiksmų plano dėl visuomenės senėjimo ir po 2012 m. Tarybos deklaracijos dėl Europos aktyvaus senėjimo ir kartų solidarumo metų (2012 m.) paskelbimo. Be to, Komisija mano, kad reikia padaryti viską, kad būtų galima senti oriai, be kita ko, panaudojant IRT, ir tokiu būdu suteikti Sąjungai galimybę atlikti lyderio vaidmenį šioje srityje: „senjorų ekonomiką galima apibrėžti kaip ekonomines galimybes, kurias atveria vartojimo išlaidos bei viešosios išlaidos, susijusios su gyventojų senėjimu ir vyresnių nei 50 metų amžiaus asmenų poreikiais“ (žr. Europos Komisijos interneto svetainės puslapį *Silver Economy*).

2.10. Komitetas mano, kad reikia atsižvelgti į gerovės, savarankiškumo, priklausomybės ir rinkos aspektus. Beveik 125 mln. ES piliečių yra senjorai; jie **kuria** savo gyvenimą, prisideda prie ekonomikos vystymo ir jos augimo ir informacinės technologijos turi tapti ne tik darbingo amžiaus gyventojų, bet ir senjorų gyvenimo dalimi.

2.11. Todėl Komitetas norėtų pabrėžti, kad į senėjimą reikia žiūrėti kaip į kitų gyvenimo etapų **tęsinį**, neskatinant atskirties; kiekvienas sveikas senjoras turi išsaugoti patirtį ir skaitmeninius įgūdžius ir būti neatskiriamu vertės grandinės dalyviu. Senjorus reikia vertinti kaip dinamiškos ir įtraukios perspektyvos dalyvius, o ne tik paskutinį gyvenimo etapą gyvenančius asmenis, o jų naudojimas skaitmeninėmis technologijomis neturi būti siejamas tik su technine ir medicinine pagalba.

2.12. Tokiu požiūriu jokių būdu nepažeidžiama teisė į pensiją (Pagrindinių teisių chartijos 25 ir 34 straipsniai, SESV 153 ir 156 straipsniai) ir nesikėsinama į skirtingas valstybių narių pensijų sistemas.

2.13. Taikant visuotinį ir įtraukų požiūrį, visi vyresnio amžiaus ES piliečiai galėtų būti tikri, kad skaitmeninės inovacijos skirtos ir jiems. Komiteto nuomone, būtent prisiimdama atsakomybę visais lygmenimis, Sąjunga galėtų atlikti siekiamą lyderio vaidmenį senjorų ekonomikos srityje.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Vyresniems nei 50 metų amžiaus Europos piliečiams būtina tapti e. senjorais

Įvaldyti IRT tiesiog privaloma. Tam reikia politinės valios ir priemonių. Perėjimo prie skaitmeninių technologijų klausimo ėmėsi **visos institucijos**; **EESRK** norėtų, kad skaitmeninėmis technologijomis naudotųsi visi 125 milijonai vyresni nei 50 metų asmenys.

3.1.1. „Kūdikių bumo“ karta tapo „senelių bumo“ (angl. *papy-boom*) karta, turinčia svarbų įrankį – naujų technologijų revoliuciją. Būtina žvelgti toliau ir plačiau nei reikalauja „rinkos“ požiūris: informacijos technologijų žinių ir naudojimo praktikos turi įgyti kiekvienas žmogus, nes sąlygos prisijungti prie interneto ryšio yra visur. ES turi suderinti du poreikius: užtikrinti ES masto sąveikumą ir apsaugą labai skirtingų sąlygų valstybėse narėse; bet 2016 m. balandžio mėn. Komisijos komunikatuose (COM(2016) 176, 178 ir 179 *final*) nagrinėti tiksliai techniniai klausimai, o socialiniai aspektai neaptarti. 2016 m. birželio mėn. Komisijos komunikate „Nauja Europos įgūdžių darbotvarkė“ (COM(2016) 381/2) ir jos pasiūlyme dėl Tarybos rekomendacijos dėl įgūdžių garantijos iniciatyvos nustatymo (COM(2016) 382/2) nagrinėjamas įsidarbinimo galimybių ir našumo klausimas. Vyresnio amžiaus žmonės šiuose dokumentuose neminimi, o skaitmeniniam klausimui skiriama mažai dėmesio. Komitetas tikisi, kad birželio mėn. ministrų susitikimas ir gruodžio mėn. aukščiausiojo lygio susitikimas, kuriuose turės būti nagrinėjamas vyresnio amžiaus asmenų klausimas, paskatins jų skaitmeninę įtrauktį bei pagerins jų gyvenimo ir darbo sąlygas, nes tai reikalinga siekiant spręsti abiejų permainingų laikotarpių – skaitmeninio ir demografinio – problemas.

3.1.2. Siekiant paskatinti sanglaudą, plačiau ir geriau informuoti senjorus bei visų kategorijų gyventojus, Komitetas siūlo visus jau priimtus ES dokumentus skaitmeninių technologijų tema paskelbti kodekso forma ir numatyti sukurti vieną skaitmeninį portalą laikantis daugiakalbystės principo.

3.2. Senjorų padėtis skaitmeninėje visuomenėje ⁽²⁾

3.2.1. Skaitmeninė erdvė atveria galimybę mokytis ir būti aktyviems, ypač sulaukus vyresnio amžiaus ir sumažėjus judumui. Ji padeda išvengti atskirties ir palengvina žinių perdavimą. Joje kuratorius ir kuruojamasis gali keistis vietomis, taigi nyksta takoskyra tarp amžiaus grupių.

⁽²⁾ OL C 11, 2013 1 15, p. 16.

3.3. *Apgalvotas persikėlimas į skaitmeninę erdvę – viena iš priemonių sušvelninti „senelių bumo“ reiškinių padarinius*

3.3.1. **Komitetas** paskelbė daug nuomonių dėl skaitmeninės pažangos techninių, ekonominių ir socialinių aspektų: infrastruktūros, teisių, sąnaudų, telemedicinos, e. sveikatos, aktyvaus senėjimo, elektroninio nusikalstamumo, išmaniųjų miestų ir salų, išmaniojo judumo, interneto neutralumo ir t. t.

3.3.2. **Komisija** turėtų įtraukti visas kartas, be geografinės takoskyros, ir apibrėžti ilgalaikes prognozes (iki 2060 m.), nes senėjimo kreivė ⁽³⁾ visose valstybėse narėse kils į viršų.

3.3.3. 2016 m. balandžio 19 d. komunikatuose ⁽⁴⁾ Komisija nurodė, kad skirs dėmesio IRT standartams, kaip „esminei bendrosios skaitmeninės rinkos daliai“, verslo skaitmeninimui ir debesijos kompiuterijai.

3.3.4. **Pirmininkavimo ES Tarybai laikotarpiu Nyderlandai ir Slovakija** paprašė EESRK parengti tiriamąją nuomonę dėl socialinių padarinių. 2016 m. gegužės 26 d. EESRK priėmė nuomonę „Kintantis darbo santykių pobūdis ir poveikis siekiant išlaikyti pragyvenimą užtikrinantį darbo užmokestį bei technologinės plėtros poveikis socialinės apsaugos sistemai ir darbo teisei“.

3.3.5. **Europos Parlamentas** savo 2016 m. sausio 19 d. rezoliucijoje *Bendrosios skaitmeninės rinkos akto rengimas* (80 punktas) ragina Komisiją „įsteigti suinteresuotųjų šalių grupę, kuri būtų atsakinga už geriausios praktikos skatinimą dalijimosi ekonomikos sektoriuje“, kurią EESRK vadina bendradarbiavimu grindžiamu vartojimu ir kurios be skaitmeninės erdvės praktiškai negali būti; atstovavimas pilietinei visuomenei yra konkreti užduotis, kurią gali atlikti senjorai. EESRK nori dalyvauti šioje iniciatyvoje.

3.4. *Ar e. senjorams gresia didesnė rizika?*

3.4.1. Atsiradus dideliems duomenų kiekiams, debesijos kompiuterijai, daiktų internetui, trimatei spaudai ir kitoms šiuolaikiniame gyvenime labai sparčiai išplitusioms interneto technologijoms, visuomenėje plinta tam tikra pažangą stabdanti baimė; senjorai tai išgyvena jautriau nei „skaitmeninėje eroje“ gimę jaunuoliai, dažniausiai dėl tokių kliūčių:

- baimės, kad bus sudėtinga naudotis,
- baimės, kad bus pažeidžiamas privatumas,
- baimės dėl apiplėšimo atliekant mokėjimus internetu,
- baimės, kad tai yra pavojinga.

3.4.2. Komitetas, kaip ir Europos Parlamentas, „mano, kad piliečių ir įmonių pasitikėjimas skaitmenine aplinka yra ypač svarbus siekiant visapusiškai išnaudoti inovacijas ir užtikrinti skaitmeninės ekonomikos augimą“.

3.4.3. Krizė ir nepaprastosios padėties priemonės dar labiau sustiprina pavojaus laisvės ir perteklinės stebėsenos jausmą bei baimę dėl elektroninių nusikaltimų grėsmės.

3.4.4. Valstybių narių ir Sąjungos priimti apsaugą užtikrinantys teisės aktai nėra gerai žinomi. Gerinant šių gyventojų, kuriems mokykla įtakos nebedaro, informuotumą teikiant jiems informaciją ir mokymo paslaugas, bet jų negąsdinant, būtų galima siekti pažangos mažinant didžiųjų ryšių operatorių (beveik visuomet užsieniečių) ir jais besinaudojančių piliečių informuotumo asimetriją.

3.5. *Sąjungos, nacionalinių institucijų, įmonių ir tarnybų veiksmai*

3.5.1. *Europos Sąjungos lygmuo*

Skaitmeninės technologijos turėtų padėti sumažinti senėjimo socialines išlaidas. Apie 58 mln. 16–74 metų amžiaus ES piliečių nėra naudojęsi internetu (Europos Parlamento informacinis pranešimas *Bridging the digital divide in the EU*). Vienos labdaros organizacijos (*Secours catholique*, nurodyta *Le Monde* dienraštyje, 2014 m. lapkričio 6 d.) 2014 m. duomenimis, Prancūzijoje 2000–2013 m. laikotarpiu pagalbą gavusių 50–59 m. amžiaus asmenų skaičius išaugo nuo 13 iki 17 %. Tai rodo, kad stiprėja senjorų nedarbo tendencija ir mažėja vyresnio amžiaus darbuotojų garantijos, todėl reikia nedelsiant imtis veiksmų, nes tokia padėtis stabdo ekonomikos augimą, kurio varikliu turėtų būti skaitmeninės technologijos.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_structure_and_ageing/fr.

⁽⁴⁾ COM(2016) 176 final.

3.5.1.1. Lygybės principas (Chartijos 20 straipsnis) neapsiriboja tik teise į slaugą

EESRK rekomenduoja ES teisėje apibrėžti senjorų lygybės horizontaliąją sąlygą ir ragina už lygybę atsakingas valstybių narių ministerijas ją taikyti. Būti skaitmeninėje erdvėje kainuoja. EESRK mano, kad, turint omenyje pensijoms gresiantį pavojų, visose valstybėse narėse vyresnio amžiaus žmonėms specialiose erdvėse turėtų būti suteikiama laisva ir nemokama interneto prieiga. Jei kiltų kliūčių dėl kainų, reiktų apsvarstyti galimybę nustatyti reguliuojamus tarifus.

3.5.1.2. Pasaulinis valdymas

3.5.1.2.1. Visuotiniu požiūriu, naujasis valdymas galėtų tapti aktyvaus kartų solidarumo ir socialinio sektoriaus tvarumo kūrimo priemone.

- EESRK nuomone, struktūriniame dialoge turėtų dalyvauti pilietinės visuomenės atstovai, įskaitant potencialius inovacijų, diegiamų sveikatos priežiūros ir savarankiškumo skatinimo srityse, naudotojus;
- EESRK rekomenduoja senjorams visais lygmenimis telktis į organizacijas, kad jiems būtų geriau atstovaujama;
- Komitetas primygtinai pabrėžia, kad „piliečiai privalo aktyviai įsitraukti, pasinaudoti perėjimu prie skaitmeninių technologijų“, ir ragina „Komisiją toliau vertinti, kaip skaitmeninė revoliucija formuoja Europos visuomenę.“ EESRK mano, kad į šį tyrimą turėtų būti įtraukta senjorų kartos raidos aspektai.

3.5.1.3. Finansavimas

Dideli pokyčiai jau vyksta ⁽⁵⁾ visoje pramonėje ir paslaugų sektoriuje.

3.5.1.3.1. Skaitmeninių technologijų plėtrai (mokslinių tyrimų, plačiajuosčio ryšio, žinių) buvo skirti specializuoti fondai, taip pat struktūriniai fondai ir specialiosios programos. Tačiau nebuvo nurodyta, kokios investicijos reikalingos tam, kad ES išsaugotų dominuojančią padėtį, todėl reiktų apskaičiuoti ir nurodyti visų Europos gyventojų – nuo pradinukų iki senjorų – lėšų poreikius, įskaitant mokymosi visą gyvenimą sritį. Svarbu užtikrinti, kad skiriamam finansavimui nebūtų taikomos finansinės drausmės taisyklės. Galiausiai, reikia skubiai pašalinti kliūtis, dėl kurių senjorai negali gauti finansavimo iš privačių institucijų (banko paskolų) ⁽⁶⁾.

3.5.1.3.2. Komisija siūlo viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę (VPP). Komitetas tai vertina atsargiai, nes visada išlieka tokia pati rizika: privatusis sektorius prisiima išpareigojimus tikrai tuo atveju, jei numato pelno galimybes, viešoji skola padidinama palūkanų sąnaudomis ir, galiausiai, dalis viešosios nuosavybės būna privatizuota.

3.6. Nacionalinių ir regionų institucijų lygmuo

3.6.1. Tikra senjorams skirta viešoji skaitmeninė politika

Siekiant kovoti su socialine ir geografinė nelygybe, EESRK jau yra siūlęs interneto prieigą laikyti teise į universaliąją paslaugą, kartu pabrėžė ekonominio prieinamumo svarbą. Įrengtos senjorams skirtos viešosios erdvės, kuriose jiems būtų suteikta laisva interneto prieiga, būtų žingsnis šia linkme.

Viešosios paslaugos turėtų natūraliai apimti senjorų problemas: transporto, sveikatos, pašto, visuotinės svarbos paslaugų (VSG), visuotinės ekonominės svarbos paslaugų (VESP), visuotinės svarbos socialinių paslaugų (VSSP), visuotinės ekonominės svarbos socialinių paslaugų (VESSP) ir pan.

3.6.2. Nacionalinės ir regionų institucijos turi užtikrinti, kad senjorai įgytų naujų skaitmeninių duomenų apsaugos ir saugumo įpročių. Socialinė įtrauktis turi būti neatskiriama nuo skaitmeninės įtraukties, nes tai ypač svarbu dėl palaipsniui prarandamo savarankiškumo. Šiems veiksams teritorinis lygmuo yra palankus, nes geriau žinomos vietos problemos. Siekiant kovoti su skaitmeniniu neraštingumu, EESRK rekomenduoja skatinti savanorišką veiklą.

3.6.3. Rengti nacionalines informuotumo didinimo kampanijas

3.6.4. **Senjorų įtrauktis:** valstybės narės turėtų prisiimti atsakomybę už savo piliečių informavimą apie visas jų galimybes išmokyti naudoti skaitmenines technologijas. Šiuo požiūriu būtų naudingos informuotumo didinimo kampanijos žiniasklaidoje.

⁽⁵⁾ Žr. OL C 13, 2016 1 15, p. 161.

⁽⁶⁾ Direktyva 2013/36/ES (OL L 176, 2013 6 27, p. 338).

3.6.4.1. Pasitelkti igūdžius ir mokymą

3.6.4.2. Senjorams reikia įgyti skaitmeninių žinių arba puoselėti jau turimas. Nors NVO veiksmas yra svarbūs, jų nepakanka. Senjorams reikia, kad jų kvalifikacijos būtų pripažintos ir kad jie galėtų mokytis visą gyvenimą. Pavyzdžiui, Slovakijoje yra 18 trečiojo amžiaus universitetų ir daug akademijų, skirtų mažiausiai išsilavinusiems vyresnio amžiaus asmenims.

3.6.4.3. **Rengti mokymus ir didinti skaitmeninį raštingumą:** Komitetas dar kartą prašo skatinti visų Sąjungos piliečių, ypač pažeidžiamų asmenų, švietimą⁽⁷⁾ žiniasklaidoje ir internete bei palankiai vertina didelės Didžiosios koalicijos užimtumui skaitmeniniame sektoriuje skatinti steigimą Europoje. Jis pažymi, kad mokymo veikloje dalyvauja įvairūs subjektai.

3.6.4.4. Komitetas mano, kad Komisijai būtų naudinga bendradarbiauti su valstybėmis narėmis ir universitetais tiriant, kokių igūdžių reikia senjorams, ir nustatant priemones šiems poreikiams patenkinti, pavyzdžiui, kurti institucinius ryšius su universitetais siekiant sudaryti senjorams palankesnes sąlygas mokytis nuotoliniu būdu (rengiant atvirus masinio nuotolinio mokymo kursus).

3.6.5. Užtikrinti prieinamumą visiems senjorams ir jų dalyvavimą

3.6.5.1. Kaip ir Parlamentas⁽⁸⁾, Komitetas pripažįsta, kad būtina „panaikinti [...] stereotipus“, ir pažymi „reikšmingą moterų inovatorių ir verslininkų potencialą ir vaidmenį, kurį jos gali atlikti vykstant skaitmeninei transformacijai“ bei skatina „jų integraciją ir dalyvavimą informacinėje visuomenėje“; Komitetas suvokia, kad daugelio vyresnio amžiaus moterų karjera būna suskaidyta, ir išėjusios į pensiją jos dažniau nei vyrai gyvena skurdžiai. Į tai reikia atsižvelgti kuriant moterų įtraukties į senjų skaitmeninę aplinką priemones.

3.6.5.2. Be to, jis „pripažįsta bendrosios skaitmeninės rinkos potencialą siekiant užtikrinti prieinamumą ir galimybes dalyvauti visiems piliečiams, įskaitant specialių poreikių turinčius asmenis, vyresnio amžiaus žmones, mažumas bei kitus pažeidžiamoms grupėms priklausančius piliečius, visų skaitmeninės ekonomikos aspektų atžvilgiu“⁽⁹⁾, bet pageidautų, kad „vyresnio amžiaus žmonės“ liktų ekonominės veiklos vykdytojai ir nebūtų stigmatizuojami bei prilyginami „specialių poreikių“ turintiems asmenims.

3.6.5.3. Komitetas pareiškė, kad palankiai vertina pasiūlymą dėl Prieinamumo direktyvos⁽¹⁰⁾, bet apgailestauja, kad ji parengta per vėlai ir kad neratifikuotas Marakešo susitarimas. Skaitmeninės erdvės srityje prieinamumu jis laiko galimybę naudotis tiek aparatine įranga (angl. *hardware*), tiek programomis (angl. *software*); EESRK pageidauja, kad įranga ir programos būtų geriau pritaikytos bei daugiakalbės, kad senjorams būtų paprasčiau jomis naudotis ir kad skaitmeninėse erdvėse būtų kuriami žmonių tarpusavio ryšiai. Socialiniai ryšiai gyvybiškai svarbūs pažeidžiamiems asmenims.

3.6.6. EESRK rekomenduoja į ES programą Erasmus+ įtraukti senjorams skirtą dalį, kuri galėtų būti keitimosi gerąja patirtimi programa, pavadinta, pavyzdžiui, SENEQUE (angl. *Seniors Equivalent Erasmus – Erasmus* ekvivalentas senjorams).

3.6.7. Skaitmeninėmis priemonėmis turi būti **skatinamas bet kokio amžiaus asmenų kūrybiškumas ir inovacijų naudojimas**, nes senjorai patys geriausiai žino savo poreikius ir gali geriausiai padėti pagalbininkams bei asociacijų darbuotojams.

3.7. Įmonių ir tarnybų lygmuo: veikla ir užimtumas

- EESRK siūlo viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę, kuri naudinga žmogiškojo kapitalo požiūriu, nes IRT paslaugų teikėjai, įgyvendindami įmonių socialinės atsakomybės politiką, remia į pensiją išeinančius darbuotojus ir visose valstybių narių valstybinėse mokyklose (ne pamokų metu) rengs nemokamus kursus visiems senjorams.
- ES trūksta skaitmeninių technologijų specialistų (yra 900 000 laisvų darbo vietų)⁽¹¹⁾. Vyresnio amžiaus darbuotojų perkvalifikavimas galėtų padėti pagerinti padėtį, kuri turi būti vertinama atsižvelgiant į pasaulinę konkurenciją. Siekiant paskatinti skaitmeninį verslumą, profesinį mokymą, neseniai įsikūrusias įmones, igūdžių vystymą ir visuotinės gerovės didinimą, reikalingos atitinkamos viešosios investicijos.
- Masinio nedarbo aplinkybėmis 4.0 ekonomika suteikia senjorams galimybę steigti tinklus ir naujas įmones bei kurti neperkeliamas didelės pridėtinės vertės darbo vietas, pavyzdžiui, asmeniui teikiamų paslaugų, sveikatos paslaugų, paramos savarankiškumui arba prevencijos politikos srityje⁽¹²⁾.

⁽⁷⁾ OL C 451, 2014 12 16, p. 25.

⁽⁸⁾ Europos Parlamentas, *op. cit.*, 113 dalis.

⁽⁹⁾ Europos Parlamentas, *op. cit.*, 114 dalis.

⁽¹⁰⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 103.

⁽¹¹⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-518_en.htm

⁽¹²⁾ OL C 21, 2011 1 21, p. 39.

- Kalbant apie dalijimosi ekonomikos formas, ES aiškiai neišreiškė savo principinės pozicijos dėl piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi ir dėl jų suderinamumo su „socialinės rinkos ekonomikos“ tikslu, nors vis daugiau su dalijimosi ekonomika susijusių darbuotojų darbo teisės požiūriu *de facto* atsiduria už įstatymo ribų. Skaitmeninimo poveikis socialinei sanglaudai senjorus gali paveikti labiau nei kitus gyventojų sluoksnius.

3.8. *Revoliucijos*

3.8.1. Skaitmeninėje erdvėje socialiniai ryšiai, visų pirma senjorų ryšiai, gali būti plėtojami tiek „iš viršaus į apačią“, „iš apačios į viršų“.

3.8.2. Dalijimosi ekonomika gali suartinti žmones, pavyzdžiui, taikant mokymo priemones, skirtas įvairioms proto lavinimo formoms, inovacinius sprendimus sveikatos srityje, suteikiančius galimybę neįgaliesiems arba vyresnio amžiaus asmenims visapusiškai dalyvauti visuomeninės gyvenime ir būti aktyviems net ir neturint galimybės judėti (pasinaudojant visur esančia prieiga).

3.8.3. Tačiau ši ekonomika ardo darbo santykių struktūrą. Visuomenei senstant, skaitmeninės technologijos iš esmės pakeitė nuo Antrojo pasaulinio karo nusistovėjusią Europos visuomenės sanglaudą – solidarumo sistemas, padėjusias sušvelninti krizės poveikį (kaip buvo 2008 metais).

3.8.4. Darbuotojų pavaldumo santykį destabilizavo 4.0 revoliucija: veiklos sujungimas į tinklus, senjorų įsiveržimas ir sienų išnykimas; kartu pažymėtina, kad apie 10 % senjorų naudojami internetu, bet gyvena vargingai ir galėtų vėl, kaip anksčiau, virsti „seniais“, nepajėgiančiais patenkinti savo poreikių (šeima siaurąja prasme). Taigi kyla klausimas, ar perėjimai su žinių perdavimu yra galimi?

3.8.5. Skaitmeninės ir įtraukios rinkos socialinėje ekonomikoje ⁽¹³⁾ gyvybiškai svarbu išsaugoti pensijų sistemas. Iki 2060 m. jas neišvengiamai reikės pagrįsti kitais elementais, o ne samdomu darbu, nepasikliaujant nuo atsitiktinųjų priklausomais pensijų fondais; reikės nuodugniai apsvastyti įmokų ir turto perskirstymą siekiant, kad mūsų mintys ir mąstysena priimtų pokyčius.

Bruselis, 2016 m. liepos 13 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽¹³⁾ OL C 318, 2011 10 29, p. 9.